

Barbara
Vujanović

Pronađeni pisani tragovi prijateljstva dvojice kipara

Povodom izložbe *Ivan Meštrović kod Rodina:*

Hrvatska ekspresija, Musée Rodin, Pariz,

rujan 2012. – siječanj 2013.

Četrdeset tri godine nakon održavanja retrospektive Ivana Meštrovića u Musée Rodin, u istom je muzeju u sklopu festivala *Croatie, la voici*, priređena izložba pod naslovom *Ivan Meštrović kod Rodina: Hrvatska ekspresija*, koja je pariškoj publici predstavila presjek Meštrovićeva stvaralaštva te ukazala na umjetničke i prijateljske veze između dvojice kipara. Izbor od dvanaest izložaka (ali trinaest djela!), koji su načinili Andro Krstulović Opara, ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića, i Catherine Chevillot, ravnateljica Musée Rodin, evidentirao je sve ključne faze, s jasnim uporištem na poveznice između dva opusa i životna puta: od Meštrovićeva akceptiranja Rodinova simbolizma i impresionizma u studentskoj bečkoj fazi, preko Meštrovićeva pariškoga boravka 1908. i 1909. godine, do Rodinova portreta kojeg je mlađi kolega načinio 1914. godine, s posebnim naglaskom na Meštrovićevu interpretaciju Rodinova *Unutarnjega glasa* u djelu *Studija za Psihu*.¹

1 Opaska dvaneast izložaka i trinaest djela odnosi se na *Antejevu desnica*, kompoziciju koja je sastavljena od *Velike studije sa šakom gore*, izložene u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, i *Muškog torza* iz Galerije Meštrović u Splitu. Oba su djela oblikovana u gipsu 1908. godine u Parizu. U foto-albumu koji se čuva u Galeriji Meštrović nalazi se fotografija na kojoj su dvije skulpture sjedinjene na način da uzdignuta ruka funkcionira kao postament torzu. Skulptura je tako bila izložena na *Prvoj dalmatinskoj izložbi* u Splitu 1908. godine, i na pariškoj izložbi 2012. prvi put je ponovljeno to Meštrovićevo rješenje. Po povratku izložaka u Zagreb dijela se nisu razdvajala i sada je *Anteje-*

va *desnica* postavljena u vrtu Atelijera Meštrović. Autor spomenute fotografije je Eugène Druet (1868. – 1916.), pariški fotograf i galerist, Rodinov suradnik. U albumu je sabrano pet njegovih fotografija Meštrovićevih skulptura. Više o *Antejevoj desnici* u: Dalibor Prančević, *Djela Ivana Meštrovića inspirirana Danteovim Paklom*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb, sv. 27., 2003., 241 – 254; Iris Slade, *Ivan Meštrović u: Prva Dalmatinska umjetnička izložba Split 1908.*, Galerija umjetnina Split, 6. ožujka – 3. travnja 2010., 60 – 64.

2 "Od pisane dokumentacije koja je pohranjena u Atelijeru Meštrović čuva se zbirka pisama Ivana i Ruže Meštrović raznim osobama i arhivska pisana dokumentacija svrstana u tematske cjeline koje se odnose na realizaciju pojedinih spomenika". Vidi u: Ljiljana Čerina, *Četrdeset godina djelovanja i trideset godina izlaganja cjelovitog stalnog postava Atelijera Meštrović u Zagrebu*, Fundacija Ivana Meštrovića, Muzeologija 36., MDC, Zagreb, 1999., 22.

3 Vesna Barbić, *Supplément à la monographie d'Ivan Meštrović*, Annales de l'Institut français, 2e série, 1970/71, 22/23, 15-19.

↑ Ivan Meštrović, Studija za Psihu
Zagreb, 1926. –1927.
bronca, 47 x 17 x 12 cm
Atelijer Meštrović, Zagreb, AMZ-153

↑ Ivan Meštrović, Psiha
Zagreb, 1927.
carrarski mramor, 207 x 61,5 x 67 cm
Galerija Meštrović, Split, GMS-2

voditeljice povijesne zbirke i pomoćnice voditelja službe za istraživanje, dokumentaciju, knjižnice i arhiva Musée Rodin, uz suradnju Ljiljane Čerine, muzejske savjetnice Atelijera Meštrović i Barbare Vujanović, kustosice Atelijera Meštrović. Tom su obradom i suradnjom stručnjaka dvaju muzeja nadopunjene prijašnje spoznaje o samim pismima, kao i o njihovu sadržaju.

Dopisivanje započinje 1909. godine. U prvom pismu s nadnevkom 24.11.1909. i navedenom pariškom adresom Meštrović, pozivajući se na prethodni razgovor, moli Rodina da mu napiše nekoliko riječi za katalog kolektivne izložbe u Beču koja će se održati u siječnju i na kojoj će izložiti otprilike 70 djela. Radi se o 35. izložbi *Secesije* priređenoj u siječnju 1910. u Beču. Rodin nije napisao nikakav predgovor mlađem kolegi, no na dnu pisma je skicirao sljedeći odgovor:

“Ne mogu, to nije moj posao ali mogu reći tri riječi kojima bi kazao da se radi o umjetniku velike vrijednosti. Mala izjava ali ne mogu više jer za to nemam vremena”.

Drugo pismo napisano u Parizu nosi datum 1. 11. 1909., no riječ je o pogrešci, i vrlo vjerojatno se radi o 1. 12. 1909. Meštrović se zahvaljuje za tri riječi koje je majstor pristao reći. Ne posjedujemo taj odgovor, no među Rodinovim bilješkama u Musée Rodin čuva se cedulja s datumom 29.11. sa sljedećim sadržajem: “Ivan Meštrović. Da mu se kaže (sic) Rodin će reći nekoliko riječi o njemu.”

Između 1909. i 1914. datira se prvo Rodinovo pismo, zapravo kratka bilješka. Rodin pozdravlja gospođu Meštrović i izjavljuje svoje prijateljstvo. Najavljuje posjet prije njihova odlaska. Od 1909. godine oni se naime redovito posjećuju. Od 1911. do 1913. godine Meštrović putuje u Italiju, no

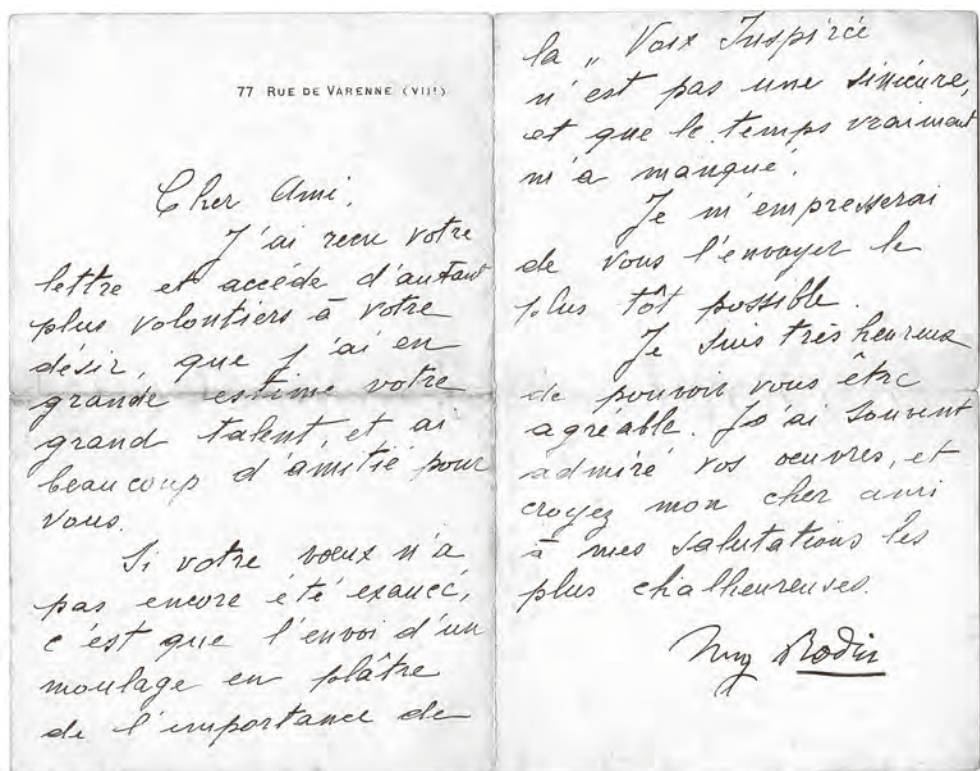
boravi i u Parizu u kojem posjećuje Rodinov i Bourdelleov atelijer.

10. 12. 1909. Meštrović je još uvijek u Parizu i opet piše o spomenutoj izložbi. Obećava mu poslati svoju bečku adresu na koju mu može pisati. Toliko očekivane tri riječi nije još primio, premda ih je, prema izvorima u arhivima Musée Rodin, trebao dobiti još 27. prosinca, na što upućuje Rodinova bilješka u kojoj stoji da je "Meštroviću poslana jedna riječ potvrde njegova talenta".

U sljedeća dva Meštrovićeva pisma od 5. 5. 1911. i 21. 5. 1911. pisana s rimske adrese

te u jednom Rodinovom od 17. 6. 1911., riječ je o posredovanju Meštrovića u kupnji brončana odljeva Rodinova *Čovjeka koji hoda*. Prema sačuvanoj korespondenciji razvidno je da se bečki mecena Karl Wittgenstein družio s Ivanom Meštrovićem u Rimu, te da je prilikom posjeta Međunarodnoj izložbi poželio kupiti Rodinovo djelo i to na nagovor samog Meštrovića. Radilo se o prvom predstavljanju brončanoga odljeva skulpture, čiji je sadreni odljev inauguriran 1907. u Strasbourgu. Rodin mu odgovara opširnim pismom od 17. 5. 1911. te mu se zahvaljuje na

↑ Pismo

Augustea Rodina Ivanu Meštroviću,
datirano između 22. 3. / 6. 1913. i 14. 5. 1914.
Atelijer Meštrović, Zagreb

posredovanju. Pismo je napisao njegov tadašnji tajnik Mario Meunier. Kako doznajemo iz drugog Meštrovićeva pisma, Rodin je za ovu skulpturu trebao dobiti – 14.000 franaka netto! Kupnja to jest prodaja, međutim, nije ostvarena, jer je Wittgenstein želio biti jedini vlasnik djela. Skulptura je tako ponuđena Francuskoj Republici, te je 1912. postavljena u dvorištu Palače Farnese.

Sljedeća dva Meštrovićeva rimska pisma, prvo datirano između 22. 3. i lipnja 1913., drugo nosi datum 14. 5. 1914., donose podatak o Meštrovićevoj zamolbi da mu kipar pokloni skulpturu *Unutarnji glas*. Kipar je očito pristao, jer mu se Meštrović u drugom pismu zahvaljuje. U londonskoj *Monografiji* iz 1919. godine navodi se Meštrovićeva izjava prema kojoj mu je godine 1913. Rodin poklonio skulpturu,

detalj spomenika Victoru Hugou, no izbio je rat i nikada je nije dobio.⁴

Tijekom trajanja izložbe Muzejima Ivana Meštrovića ponuđeno je na otkup zagubljeno pismo Augustea Rodina, koje je dio kontingenta korespondencije. Njegovim otkupom za Atelijer Meštrović upotpunila se slagalica višegodišnjega dopisivanja, i to u onom dijelu koje se odnosilo na priču oko *Unutarnjega glasa*. Pismo nije datirano, no može se smjestiti između dva Meštrovićeva pisma iz 1913. i 1914. godine. Papir u gornjem desnom uglu nosi otisnutu adresu 77 Rue de Varenne (VIIe) i na kraju je signirano s Aug Rodin. Rodin se Meštroviću obraća s “moj

⁴ Milan Ćurčin, *The Story of an Artist u: Ivan Meštrović – A Monograph*, Williams and Norgate, London 1919., 83.

prijatelju”, javlja mu da je primio njegovo pismo te da će rado udovoljiti njegovoj želji, tim više jer ima veliko poštovanje za njegov veliki talent i gaji puno prijateljskih osjećaja spram njega. Njegova želja nije još ispunjena, jer slanje sadrenoga odljeva tako važne skulpture kao što je *Glas inspiracije* nije jednostavno, a nedostajalo mu je i vremena.⁵ Potruditi će se da mu što prije pošalje. Jako je sretan da može biti ljubazan prema njemu. Često se divio njegovim djelima.

Pismo nije pisao sam Rodin, već njegov tajnik; međutim, ne zna se o kome je riječ. U arhivima Musée Rodin čuva se nekoliko pisama napisanih identičnim rukopisom, kakvim je pisalo nekoliko tadašnjih tajnika Augustea Rodina, do sada neidentificiranih.⁶ Meštrović se dvanaest godina kasnije prisjetio Rodinova djela koje mu je bilo toliko bitno. *Studija za Psihu*, ženski akt slobodnije, sumarnije modelacije, koji je na izložbi dobio istaknutu poziciju postavljanjem već na samom ulazu u muzej, izravno je inspiriran Rodinovom skulpturom iz 1896., koja je naziv dobila po zbirci pjesama Victora Hugoa. Meštrovićevu konačnu realizaciju

5 Meštrović je u svojem drugom pismu skulpturu imenovao *Glas inspiracije*. Prvotno je djelo nosilo naziv *Meditacija*, poticalo je od figure s timpanona *Vrata pakla*, inspirirane Michelangelovom skulpturom. Kasnije ju je Rodin ponovio na spomeniku Balzacu pod imenom *Glas inspiracije*. U tom je kontekstu predstavljala jednu od muza, koje nadahnjuju pjesnike.

6 Za ove se podatke zahvaljujem Véronique Mattiussi, voditeljici povijesne zbirke i pomoćnici voditelja službe za istraživanje, dokumentaciju, knjižnice i arhiva Musée Rodin.

u mramoru, *Psihu* visine 208 cm iz 1927., određuje ublaženija kompozicijska S linija i nabujale michelangelovske mase. Riječ je o ostvarenju Meštrovićeva neoklasicizma *par excellence* koji odlikuje njegov *zagrebački period*, kada se posebno posvećuje temi ženskog akta.

Iščitavanjem zagubljenoga pisma, čije je prispjehće obogatilo fond Atelijera Meštrović, još jednom se potvrđuje iznimno poštovanje koje je Auguste Rodin osjećao za hrvatskoga kolegu. Hipotetski možemo tek naslutiti što bi se dogodilo da je Rodinovo remek-djelo zaista pripalo Meštroviću; bi li ono kroz darovnicu iz 1952. godine postalo dijelom fundusa hrvatskih muzeja? Možda će nekom prilikom iskrsnuti druga pisma i toliko željena “jedna riječ potvrde njegova talenta”?

Zbog nepotpunog izgleda *Unutarnji glas*, akt kojemu nedostaju ruke, komponiran kao izrazita figura serpentinata, nije naišao na razumijevanje kod publike, no majstoru je bio veoma drag. Rainer Maria Rilke, njegov tajnik, zapisao je: “Pred njom smo kao pred cjelinom, dovršenom, koja ne dopušta nikakav dodatak.”⁷ Rodin ideal ljepote podređuje osjećaju boli koji izlazi iz nutrine i tordira tijelo u grč. Podsjetimo se, samo dvije godine nakon male *Studije za Psihu*, Meštrović oblikuje *Ženu u grču!* Svakako, Meštrovićev odabir ove, po mnogo čemu apartne skulpture, fragmentarne figure pregnantne simboličkim značenjem i profinjene senzualnosti, govori mnogo o njegovom ukusu i senzibilitetu, osjetljivom na tendencije modernoga kiparstva. ✕

7 Rainer Maria Rilke, Auguste Rodin, Pariz, 1928, 52-52, <http://www.musee-rodin.fr/dossmatparc6.html>, 27. svibnja 2013.